

4. Чи склали ми список можливих лідерів серед слухачів?

5. Що із запропонованого слід переглянути? *Зробивши першочергові висновки, можна перейти від поверхового знайомства з нашими потенційними оперативними працівниками на новий рівень відносин. Це дасть змогу краще зрозуміти, на якому рівні вони зараз знаходяться, в чому відчувають потребу і що ми можемо їм дати.*

III. Запитання про потенційного оперативного працівника

Виявивши потреби ДПС України відносно підготовки, задавши собі необхідні запитання, відібравши слухачів і курсантів для навчання, ми звужуємо коло перспективних слухачів і курсантів, які мають найбільший потенціал. **Для цього потрібно відповісти на запитання про кожного з них:**

1. Чи співпадає його світогляд з філософією ДПС України і нашими принципами навчання?

2. Чи проглядається в ньому потенціал росту?

3. Чи є у нас сумніви стосовно нього?

4. Ми вибираємо через наявність сильних сторін, чи через відсутність слабких? *Коли ми дивимось на слухача чи курсанта і не бачимо ні однієї сильної сторони, не відбирайте його для підготовки і розвитку – навіть якщо ми не бачимо ніяких особливих слабкостей. Бо це посередність, сірість.*

5. Якими якостями наділений слухач (курсант)? *Тренувати і розвивати потрібно в першу чергу його сильні сторони. Він повинен витратити 80 % свого часу, роблячи роботу, яка вимагає його кращих дарувань і здібностей.*

Питання проблем підвищення якості підготовки оперативних кадрів може бути тільки за створення сприятливого клімату, в якому можна виховати потенційних оперативних працівників. Необхідно визначитися, по яких основних напрямках повинно проходити їх навчання, підготовка (перепідготовка). Але це лише початок великої кропіткої роботи, яка повинна бути предметом нашої щоденної уваги і не лише на словах, але й на ділі.

Левін Олег Леонідович

доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат історичних наук

Поплавський Олег Олександрович

доцент Дніпровського державного
аграрно-економічного університету,
кандидат історичних наук

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКИХ ВИШАХ

Сьогодні перед Україною, яка невідворотно інтегрується у європейське, у тому числі наукове, технологічне та освітнє співтовариство, стоять суттєві модернізаційні виклики. Це потребує від нашої країни створення нового освітнього середовища. Домінуючими тенденціями розвитку вищої освіти в Україні сьогодні виступають:

- розробки та впровадження єдиних демократичних та громадських стандартів, характерних для спільного європейського освітнього простору;
- запровадження автономії закладів вищої освіти як ключового принципу освітньої реформи;
- застосування принципово нових педагогічних технологій в освітньому процесі;
- гуманізація і гуманітаризація вищої освіти;
- впровадження в процес навчання сучасних інформаційних технологій;
- загострення жорсткої конкурентної боротьби між закладами вищої освіти на ринку освітніх послуг;
- поглиблення студентського самоврядування.

Яких саме якостей вимагає життя від фахівця з вищою освітою? Це має бути спеціаліст з ґрунтовним багажем знань, практичних вмінь, професійних навичок. Крім того, він має винести зі стін закладу вищої освіти високу культуру, комунікабельність, здатність безперервно поповнювати свої знання самостійно. У жорсткому, прагматичному ринковому середовищі важливою запорукою успіху в кар'єрі є моральна довершеність, високий рівень інтелектуального розвитку, володіння методами самостійної пізнавальної діяльності, енер-

гійність, наполегливість, послідовність, прагнення досягти успіху і уміння будувати міжособистісні стосунки.

Такі жорсткі вимоги потребують перегляду деяких підходів до організації освітнього процесу в українських вишах. Розглянемо деякі з них.

По-перше, сьогодні підходити до організації освітнього процесу з позиції авторитарної педагогіки нерационально. Сьогоднішні студенти мають доступ до будь-якої інформації. Тому відпадає необхідність та навіть стає помилковим вчити їх за принципом однієї правильної відповіді. Авторитарна педагогіка надто розділяє викладача і студента, заважає рівноправності двох сторін, не дає можливості молодим людям всебічно проявляти себе. Викладачі в цих умовах часто тонуть у дріб'язковостях, нагадують шкільних вчителів, вимагають знань, а не переконань. Сьогодні слід надавати перевагу демократичній педагогіці, педагогіці співпраці, яка вимагає не лише вивчати дисципліни, а й формувати, виховувати через предмети необхідні якості, про які говорилося раніше. Така педагогіка ставить перед собою мету рівноправних відносин між студентами і викладачами, руйнує бар'єр між тими, хто навчає, і тими, кого навчають. Необхідно докласти багато зусиль та умінь для непримусового, добровільно зацікавленого навчання. При цьому основне завдання викладача – зацікавити, додати поштовх до розвитку вільної думки студента при освоєнні матеріалу.

По-друге, у формуванні світоглядної позиції молоді людини основне місце належить викладачу. Багато опитаних студентів мають бажання приходити вчитися до особистостей, а не до ординарних трансляторів інформації. Для молоді людини, як свідчить практика педагогічної праці, людські якості викладача мають більшу привабливість та цінність, ніж професійні. Сьогодні студентів практично зовсім не цікавлять наукові досягнення їх викладачів. Більш того, адже професійно-педагогічні компетенції (знання предмета викладання, вміння грамотно його доводити та ін.) не є пріоритетними серед якостей викладачів. Згідно із соціологічними даними, найбільш затребуваними для наших студентів є викладачі, які демонструють якості соціально-особистого порядку:

- педагогічна культура і етика – 69,4 %;
- вміння приймати професійне рішення та нести за це відповідальність – 77,9 %;
- громадянська позиція – 56,4 %;
- лідерські якості – 61,9 %;
- академічна доброзичливість – 82,5 %.

Це свідчить про те, що викладачі позитивного особистісно-орієнтованого типу більш потрібні студентам, ніж добрі професіонали або вчені. Спочатку студенти дивляться, яка вона людина, а вже потім звертають увагу на те, як вона викладає. Тому не випадково абсолютна більшість студентської молоді вважає, що вплив особистості викладача на молоду душу становить ту виховну силу, яку не можна замінити ні підручниками, ні моральними сентенціями, ні системою покарань та заохочень. А це автоматично різко руйнує встановлену з радянських часів і застарілу сьогодні систему відбору та підготовки викладачів закладів вищої освіти, методіку оцінювання їх роботи.

По-третє, інтегруючись в єдиний європейський освітній простір, треба з великою обережністю ставитись до сліпого механічного копіювання західного досвіду. Розвинуті країни можуть собі дозволити жити за рахунок інтелекту інших країн. Але Україна не є розвиненою країною. Не зовсім вдала спроба швидкого запровадження Болонської системи в українських закладах вищої освіти продемонструвала, що не так сталося як гадалося. Останнім часом у наших вишах поступово набирають популярності західні моделі дистанційної освіти та змішаного формату. При змішаному форматі частина матеріалу засвоюється самостійно, а потім відпрацьовується з так званими ментором або тьютором-координатором, які допомагають знайти пробіли у знаннях і правильно побудувати траєкторії навчання. Західні тенденції індивідуалізації навчання, поява біля викладача різного роду менторів, тьюторів, фасілітаторів, коучів, едвайзерів та ін., на нашу думку, на сьогоднішній день дуже передчасна справа. Українська вища освіта базується на персоналіях. В її центрі завжди будуть професійні викладачі, спроможні передати позицію. Як відомо, знання – це інформація, структурована з певних етичних позицій. Для того щоб стати володарем знання, необхідно сприйняти певну інформацію і провести її через власну свідомість. У студентів сформується знання тільки коли вони не просто прослухають викладача, а й зрозуміють, усвідомлять те, що він намагається їм довести. І тільки живий викладач у живому спілкуванні може передати таку позицію.

Важливою складовою цього підходу виступає комп'ютеризація процесу навчання. Запровадження сучасних інформаційних технологій є важливою складовою модернізації вищої освіти, але у цьому напрямку також потрібна велика обережність. Два роки тому велика американська компанія заявила, що для роботи в ІТ-галузі немає необхідності в отри-

манні класичної вищої освіти, а формат «лектор-аудиторія» застарів і не працює. Погоджуючись з тим, що в деяких галузях автоматизація процесу навчання є необхідною, потрібно зрозуміти, що, на відміну від більшості інших галузей, які у майбутньому будуть максимально автоматизовані, в освіті та медицині збережеться найвища пропорція присутності «живих людей». Автоматизація освіти може допомогти контролювати рівень знання, проводити тестування, зберігати та систематизувати інформацію про хід навчання, але ніякий штучний інтелект не замінить інтуїцію та прийняття рішень на базі нашого досвіду. Комп'ютер завжди буде залишатися лише інструментом в руках людини.

По-четверте, демократизація освітнього процесу, на нашу думку, передбачає спроможність будь-якого закладу вищої освіти одночасно з високоякісною фаховою підготовкою надати студенту гуманітарну складову, яка формується гуманітарними, суспільствознавчими дисциплінами. На жаль, сьогодні ми стаємо свідками так званих «перегинів на місцях». В умовах автономії університетів, скорочення аудиторної завантаженості викладачів, поширюються утилітаристські й інструменталістські погляди на процес навчання, для яких властиве ігнорування важливості непрофільних, зокрема гуманітарних дисциплін. Сучасна парадигма освіти, особливо у профільних вишах, орієнтується на підготовку вузьких фахівців-виконавців, для яких, на думку окремих «реформаторів», непотрібна гуманітарна компонента.

Сьогодні особливо актуально звучать слова Х. Ортеги-і-Гассета про те, що первинною та центральною функцією університету залишається викладання культурно-значущих дисциплін. Вкрай примітивно ототожнювати мету університету з отриманням навичок. Університет навчає критично мислити, логічно міркувати, працювати з великим обсягом інформації, знаходити креативні рішення складних проблем, а вже на цій основі формує ті чи інші фахові якості. На думку Марти Нуссбаум, головним завданням університету є «...розвиток людського потенціалу в усіх його проявах». Підхід до перетворень у гуманітаризації вищої освіти, на нашу думку, повинен передбачати чіткий поділ на гуманітарні і суспільні науки, застосування міждисциплінарної інтеграції гуманітарних, суспільних і природо-наукових дисциплін в єдині навчальні курси, систематичний обмін студентів і викладачів серед вітчизняних та закордонних закладів вищої освіти, створення необхідних умов для перекладу та публікації наукових і педагогічних робіт авторитетних зарубіжних фахівців гуманітарного профілю, видання друкованої продукції гуманітарного змісту та ін.

Демократизація процесу навчання в українських вишах також передбачає суттєві зміни у формі їх управління. На нашу думку, управління в закладі вищої освіти повинно здійснюватися за корпоративним принципом, коли оперативне управління в ньому довірено професійним менеджерам, особам з управлінськими навичками та досвідом, академічне керування забезпечують вчені ради, а контроль за роботою обох ланок управління здійснюють наглядові ради, які об'єднують засновників та роботодавців. Але в сьогоднішніх умовах робота менеджменту закладів вищої освіти вкрай обмежена надуманими перешкодами, заборонами у сфері нормальної господарської діяльності, меценатства. Суто декларованою залишається можливість відкриття поточних і депозитних банківських рахунків, створення власних ендаментів. Вітчизняні університети часто-густо не можуть капіталізувати свої академічні здобутки. Тому слідом за першими кроками щодо запровадження академічної автономії в українських вишах треба рішуче переходити до забезпечення їх фінансової автономії. А це вже справа не тільки академічної спільноти, а всього суспільства, законодавців, органів державного управління.

Отже, враховуючи домінуючі тенденції розвитку вищої освіти в Україні, можемо стверджувати, що зміна підходів до організації освітнього процесу у вітчизняних вишах стає необхідною основою його демократизації. Демократизація сучасної освіти є необхідним елементом, що веде її в майбутнє, дає можливість трансформувати Україну в ефективну країну.

1. Михайличенко О. Класифікація наук та визначення поняття суспільно-політичних дисциплін // Теорія і методика навчання суспільних дисциплін: науково-педагогічний журнал. Вип.1. СумДПУ, 2011. С. 4–14.

2. Нуссбаум М. Не ради прибыли. Зачем демократии нужны гуманитарные науки. Москва: Изд-во Гос. ун-та – ВШЭ, 2014. 192 с.

3. Ортега-и-Гассет Х. Миссия университета / пер. с исп. М.Н. Голубевой, А.М. Корбута. Москва: Изд-во Гос. ун-та – ВШЭ, 2010. 144с.

4. Шелюк Л. Демократизація освіти як принцип її реформування в Україні. *Гілея: науковий вісник*. 2014. Вип.89. С. 371–376.